

demei nagyok ez időben; Cuvaj igen melegen méltatja Strossmayert, sőt egyenesen a horvát nép *apostolának* nevezi. (Mi természetesen másképen ítéljük meg azt az egyházfőt, a ki megtagadva hivatását. szeretet helyett gyűlöletet hirdetett s a ki ezért királyi dorgatoriumban részesült.) Strossmayer legnagyobb alkotása a zágrábi *délszláv* akadémia volt.

A kiegyezés óta háromszor reorganizálták már a horvát iskoláztatást s pedig 1869-ben, 1875-ben s végül 1886-ban. Az 1886. évi iskolai törvény van ma érvényben Horvátországban.

Ennyit a mű tartalmából. Ez a tartalom természetesen igen vázlatos, s én csak a főszempontokat soroltam fel, a melyek Cuvajt művében irányították s a melyek a horvát iskoláztatás történelmének főbb mozzanatai voltak. Cuvaj egyuttal részletes statisztikai kimutatást közöl az egyes korszakok iskoláiról s a tantervekről, a tanítás módjáról s szelleméről is bőven szól. Ismerteti a tanszemélyzet erkölcsi s anyagi viszonyait, a tanítóóság egyesületeit s mozgalmait. Az elemi iskolák, a középiskolák, a tanítóképzők, a kereskedelmi- és iparitanoncziskolák, a szeretetházak, a gyógypädagógiai intézetek, a semináriumok, a főiskolák, a javítóintézetek, a gazdasági-, erdész- és tengerész-iskolák, az énekes- és zene-iskolák kialakulásáról s történeti fejlődéséről összefoglaló nagy képet nyújt a szerző. S hogy a horvát pädagogia rajza teljes legyen, külön foglalkozik a szerző a horvátországi szerbek és protestánsok iskoláival, valamint külön az egykori katonai határőrvidék iskoláival. Fontos végül, hogy Cuvaj részletesen ismerteti a horvát könyvnyomtatás történetének keretében az egyes korszakokban kiadott s használt tankönyveket s nevezetesebb tudományos és szépirodalmi műveket is.

A mű egyébként 15 évi fáradságos és lelkiismeretes buvárlat eredménye. Már ezért a hosszú időn át tartó s végtelen türelmet igénylő kutatásért, forrástanulmányozásért is elismeréssel adózunk Cuvajnak. A honi (horvátországi) kritikusok nagy lelkesedéssel üdvözölték Cuvajt a mű megjelenésekor; magasztalták a szerzőt, mint tanítóból lett tanfelügyelőt, így hát mint a becsületes munka lankadatlan harcosát, a művet pedig Horvátország «arany könyvé»-nek nevezték el.

Minden esetre nagy lelkesedés és ügyszeretet egyesülnek ezen hatalmas arányú műben, mely maradandó emléke egy kisebb nemzet elismerésre méltó kulturális törekvéseinek.

*

Vugrincics Ferenc.

1. Die Theorie des fremdsprachlichen Unterrichts in der Herbart'schen Schule. Eine historisch-kritische Studie nebst einem Vorschlag zu einer Neugestaltung des gesamten fremdsprachlichen

Unterrichts nach einem einheitlichen Prinzip von **Gerhard Budde** Professor am Lyceum I. in Hannover. Hannover und Leipzig. Hahn'sche Buchhandlung (VIII. 154 lap.), ára 3 márka.

- 2. Der Kampf um die fremdsprachliche Methodik.** Sechs Vorträge. Hannover und Leipzig. Hahn'sche Buchhandlung (VIII. 120 lap.), ára 2 M. 50 fillér.

Budde Gerhard, ki a pädagogiai munkák egész sorozatát adta közre, melyek között a leghíresebb «Geschichte der fremdsprachlichen schriftlichen Arbeiten», már ismét két nevezetes munkát írt, melyek az idegen nyelvek tanításának methodikájára vonatkoznak. Budde, ez itt említett első művében a Herbart-iskola egyik kiváló hívének vallja magát és e műnek célja, mint szerző maga a műhöz írt előszavában is hangsúlyozza, kimutatni, mikép gondolkozott Herbart és iskolája az idegen nyelvek tanítására vonatkozó különböző kérdésekről. Szerzőnk kimutatni igyekszik, hogy az idegen nyelvtanításban is vissza kell térnünk Herbart theoriájához és az újabban hangosabban felhangzó «Los von Herbart» felhívásra azzal válaszol: «Zurück zu Herbart!»

Budde fel is sorolja már most mindama kívánalmakat, melyeket a jó tanárnak főleg az idegen nyelvek sikeres tanítása érdekében teljesítenie kell.

Első ilyen követelménye az: hogy a tanár csak lassan haladjon, csak egymásután menjen előre. Nem megy minden egyszerre. Lassan, de alaposan! — ezt követeli szerzőnk Herbartra hivatkozva.

Legyen a tanár igen mérsékelt követelményeiben, különösen gondoljon mindig arra a sok nehézségre, melyeket a tanulóknak le kell küzdenie. Herbart azt kívánja, hogy a házi írásbeli feladatok ne a legtöbb időt, hanem ellenkezőleg a lehető legkevesebbet vegyék igénybe; mikép töltik a tanulók a többi időt, így okosodik Herbart tovább, azt a tanulók szülei és gyámjai, az egyének megfigyelése után, állapítsák meg és a következményekért is ők felelősek. A tanításra nézve Herbart azt az elvet állítja fel, hogy a pädagogiai tapintatosság a pädagogiai művészetre nézve a legnagyobb kincs és az unalmasság a tanításnak legnagyobb bűne. Ezek mind olyan elvek, melyeket minden pädagogus habozás nélkül helyeseknek fog elismerni.

Szerzőnk már most Herbartot és ennek követőit sorba veszi, idézve munkáikból ama helyeket, melyek az idegen nyelvek tanításának methodikájára vonatkoznak.

Először a régi nyelvek tanításával foglalkozik. Ezek tanítását a göröggel kell megkezdeni, főképp Homér «Odysseia»-ja olvasásának

alapján. Itt mellesleg megjegyezzük, hogy Herbart későbbi követői az itt hangoztatott elveket nem követték.

Budde be is mutatja az új Herbartisták methodikai eljárását, mind a görög, mind a latin nyelv tanítására nézve: de egyuttal abbeli kételyeit fejezi ki, hogy vajjon ily eljárás mellett célhoz jutnak-e.

Szerzőnk ezek után áttér a modern nyelvek tanításának módszerére és itt is első sorban Herbart theoriájával foglalkozik, mely abban kulminál, hogy csak olyan idegen nyelv tanulmányozása jogosult, mely az írók műveinek teljes élvezéséhez vezet. Ami e nyelvek tanításának módszerét illeti, itt is az olvasmányból, tehát összefüggő nyelvanyagból való kiindulást ajánlaná. A grammatikai szabályok lehetőleg induktive, magának az olvasmánynak a kapcsán állítandók fel és tartandók ébren. E szabályok felállítása után Budde polemizál a régi és újabb Herbartisták azon állításával, hogy a francia irodalom pädagogiai célokra nem igen alkalmas és az iskolákban csak azért veendő tekintetbe, mert e nemzet irodalmának érintkezési pontjai vannak a német irodalommal.

Budde kimutatja, hogy a Herbartisták emez állítása mennyire egyoldalú és a francia-irodalomban mennyi örökbecsű költői, történelmi és bölcsészeti munka van, melyek az iskolai olvasmány céljaira kellőképen fölhasználhatók.

Szerzőnk könyvének utolsó fejezetében a modern nyelvek tanítására vonatkozó reformtörekvések történetével foglalkozik, mely az 1882-ben megjelent Vietor «Quousque tandem» című könyve megjelenésével vette kezdetét. Vietor könyve tudvalevőleg nagy fel-tűnést keltett és a Vietor által megpendített reformeszmék gyorsan el is terjedtek. Az 1898—1900. években a népszerűség legmagasabb fokát éri el, midőn ez években a Bécsben és Lipcsében tartott modern filológiai kongresszusokon behatóan foglalkoznak velök. Az ezen kongresszusokon elfogadott, Wendt-féle tételekben az idegen nyelvek beszédének elsajátítását a modern nyelvtanítás elérhető legmagasabb céljául állították fel.

Hogy e reformeszmék ellenzésre is találunk, mutatják az 1902-ben Boroszlóban és az 1904-ben Kölnben tartott modern nyelvészeti kongresszusok, hol a Wendt által felállított tételek heves kritikának tárgyai voltak, míg a Münchenben 1906-ban tartott kongresszus az újabb nyelvek tanítására vonatkozó helyes középutat kijelölte.

Budde könyvében az idegen nyelvek tanítására vonatkozó saját módszerét, különösen a kiejtés tanítására, a beszédgyakorlatok, a nyelv- és olvasmány kezelésére irányuló tanácsait és utbaigazításait is előadja, melyek nagy része Herbart methodikáján alapul.

Buddének még egy másik művéről is meg kell röviden emlékeznünk, mely mintegy folytatása az előbb ismertetett könyvnek; címe «Der Kampf um die fremdsprachliche Methodik». E mű hét előadást tartalmaz, melyeket a szerző Hannoverben tartott. E könyvben is a történelmi adatok foglalnak el nagy helyet, kiegészítve mindazzal, amit Budde előbbi munkájában véletlenségből kifejtett. A szerző a közvetítő utat akarja kijelölni a modern nyelvek tanítására vonatkozó különböző, az újabb időben újra felmerült módszerek számára.

Mennyire fognak beválni ezek az újabb, valamint Budde által kijelölt módszerek is, azt csak a jövő fogja megmutatni. Budde a könyveiben fejtegetett elveit értelmesen és ügyesen adja elő, és ezért e művek főleg azoknak, akik az újabb reformeszmékkel, különösen ezek történelmi részével akarnak megismerkedni, a legmelegebben ajánlhatók.

Téri József.

*

A népoktatás kiterjesztése. Írta: Havas István. Kiadta: Singer és Wolfner. Ára 80 fillér.

Korszerű kérdéssel foglalkozik e füzetkájében Havas István. Nagy vonásokkal rajzolja elénk népoktatásügyünk fejlődését, s a gyakorlati élet követelményeinek megfelelő, valódi kulturális szükségben gyökerező «*elemi iskola*» felállítását sürgeti. A «*nép*»-iskola szerinte hazugszembeállítás az úri osztályok középiskoláinak a parasztság (a köz-nép) iskoláival. Az *elemi iskola* magában kell, hogy foglalja az elemi ismereteket, amelyekre egy művelt ország fainak szüksége van. Ezen elemi iskola elvégzése adja az alapműveltséget, amelyre részint a felsőbb iskolai oktatásnak, részint a gyakorlati pályákon működő embereknek szükségük van. Havas *nyolc-osztályú*, elemi iskolát tervez melynek V.—VIII. osztályú felső tagozata a mai polgári iskola négy osztályának anyagát nyújtaná. Ezen nyolc osztály elvégzését mindenkítől megkövetelné, s a tankötelezettséget nem *korhoz*, hanem ezen iskola elvégzéséhez kötné. Ennek messze kiható erkölcsi, sőt politikai következményei volnának nemzeti létünk megerősödése szempontjából. Kapcsolatosan e *nyolc-osztályú* elemi iskolával a tanítóképzés reformját is sürgeti. A tanítóktól érettségi bizonyítványt kíván és a tanítói (pædagogiai) akadémia elvégzését. Sok külföldi példára hivatkozik, s tervét, mint a kor sürgős követelményét, megvalósításra ajánlja.

Jablonkay Géza dr.